

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

SYL lausunto julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2021-2024

Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu kunnioittavimmin seuraavaa:

Tiivistelmä

- Koronapandemia koettelee yliopistokoulutusta sekä opiskelijoita.
- Koronatilanne tulee korostamaan elinikäisen oppimisen merkitystä, kun tarve osaamisen täydentämiseen ja uudelleen kouluttautumiseen kasvaa.
- SYL kannattaa korkeakoulutukseen jo tehtyjä panostuksia, mutta ei näe, että niiden turvin voidaan kattaa hallitusohjelmassa mainittuja uusia tehtäviä, kuten aloituspaikkojen lisäyksiä.
- SYL katsoo, että opiskelijan nykyinen sosiaaliturva on riittämätön selonteossa mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi.
- SYL pitää erittäin huolestuttavana muun muassa nuorisotyön edistämiseen osoitettavien rahapelitoiminnan voittovarojen tuoton alentumista ilman asian huomioimista talouskehyksissä.

Koronapandemian vaikutukset yliopisto-opiskelijoihin

Alle 35-vuotiaat nuoret ovat mielenterveysongelmien tilastojen kärjessä. Koronapandemia aiheuttaa paljon lisääntyntä epävarmuutta opiskelijoiden arkeen muun muassa opintojen etenemisen, eristyksestä johtuvan yksinäisyyden ja toimeentulon osalta. SYL peräänkuuluttaa opiskelijoiden mielen hyvinvointiin panostamista muun muassa kansallista mielenterveysstrategiaa toimeenpanemalla. Viimeistään poikkeusolosuhteiden myötä opiskelijoiden mielenterveyden tukemiseen tulee esittää vaikuttavia ja tuntuja toimia strategian pohjalta laadittavaan valtioneuvoston periaatepäätökseen, jolla konkretisoidaan kuluvan vaalikauden aikana tehtäviä panostuksia mielenterveyteen.

Opintotuen myöntämistä jatketaan normaalisti koronapandemiasta huolimatta. OKM ja Kela ovat ohjeistaneet, että opiskelijan oma vapaamuotoinen selvitys on riittävä selvitykseen opintojen riittämättömästä edistymisestä pandemia-aikana sekä mahdollisessa enimmäistukiajan pidentämisen hakemuksessa. On ensisijaisen tärkeää, että ylimääräistä huolta ei aiheudu oman toimeentulon järjestämisestä.

Opintotukikuukausien määrä yleisimmässä 300 opintopisteen yliopistotutkinnossa on 48 tukikuukautta. Enimmäistukiaikaa voidaan pidentää enintään 6 kuukaudella. Mikäli pandemian kesto ja vaikutukset jäävät ajallisesti lyhyiksi, nykyiset tukiajan pidentämisen rajat riittävät valtaosalle opiskelijoista. Muutamissa tapauksissa tukikuukausien riittävyys joutuu kuitenkin koetukselle.

Jos opiskelee lääketieteen lisensiaatiksi 360 opintopisteen tutkintoa, enimmäistukiaikaa ei nykyisestä 59 kuukaudesta voida pidentää. Opintotukilain muutoksen HE 3/2019 vp pohjalta

opintojen riittämättömästä edistymisestä huolimatta opiskelijalle on voitu jatkaa opintotuen maksamista, jos opiskelukykyä on heikentänyt sairaus tai muu siihen rinnastettava opiskelukykyä heikentävä tekijä. Nämä opiskelijat joutuvat muutoinkin hakemaan enimmäistukiajan pidentämistä riippumatta koronan vaikutuksista. Edellä mainitut opiskelijaryhmät ovat vaarassa pudota opintotuen ulkopuolelle opintojensa loppuvaiheessa.

Jo ennen koronapandemiaa Kelan tilastojen mukaan kandidaatin tutkintoon tarkoitetut tukikuukaudet loppuvat kesken vuosittain siten, että opintotuen maksamiseen tulee vähintään kuukauden mittainen katkos. Näiden opiskelijoiden määrä vaihtelee vuodesta riippuen 1873 opiskelijasta (2018) 6279 opiskelijaan (2019). 2017 ja sen jälkeen aloittaneilla opiskelijoilla on käytössään 48 tukikuukautta. Ensimmäinen aalto haasteita tulee näkymään tästä vuodesta eteenpäin, kun opiskelijoiden kandidaatinvaiheen tukikuukaudet voivat tulla käytetyksi (30 tukikuukautta). Toinen vaihe puolestaan tulee vastaan parin vuoden sisällä, kun alempaan sekä ylempään tutkintoon tarkoitettu enimmäistukiaika täyttyy.

SYL painottaa, että enimmäistukikuukausien riittävyyteen tulee reagoida ennen kuin se aiheuttaa kohtuuttomia ongelmia opiskelijoille oman toimeentulon järjestämisessä. On sekä opiskelijan oma että yhteiskunnan etu, että opinnot voi suorittaa ilman tarpeettomia viiveitä ja katkoksia, ja siten valmistua tavoiteajassa. Lisää päätoimisen opiskelun tukemisesta alempana.

Koronapandemia on saanut aikaan merkittäviä muutoksia opintojen järjestelyissä, sillä kaikki opetus on siirretty etänä tapahtuvaksi. Tämä kohtelee eri alojen opiskelijoita eri tavoin, ja yliopistoilla ja opettajilla on ollut erilaisia valmiuksia joustaviin etäopiskelumahdollisuuksiin siirtymiseen. Yliopistot ovat vastanneet opintojen pitkittymiseen tarjoamalla opiskelijalle mahdollisuuden saada lisää opintoaikaa koronasta aiheutuvien viivästysten vuoksi, mutta tämä ei auta esimerkiksi opintojen alussa olevaa opiskelijaa, jonka opinnot eivät nyt lähde etenemään suunnitellusti. Joka tapauksessa opiskelijalla kuluu nytkin lakisääteistä opintoaikaa sekä opintotukikuukausia.

Koronapandemia ja sen aiheuttamat seuraukset mm. lomautusten muodossa ovat aiheuttaneet ongelmia myös kansainvälisille tutkinto-opiskelijoille toimeentulon järjestämisessä. Kuten kotimaiset korkeakouluopiskelijat, myös kansainväliset tutkinto-opiskelijat ovat menettäneet työ- ja harjoittelupaikkoja kevään ja kesän osalta, joka aiheuttaa toimeentuloahdinkoa. Kansainvälisten opiskelijoiden työllistymismahdollisuudet ovat jo valmiiksi haasteellisemmat kuin kotimaisten opiskelijoiden. Kansainväliset opiskelijat eivät myöskään ole oikeutettuja suomalaisiin sosiaalietuuksiin, joten he jäävät tyhjät päälle. Kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden oleskelulupavaatimuksena oleva varallisuuden osoittaminen aiheuttaa merkittäviä ongelmia tilanteessa, jossa koronapandemia on johtanut ennakoimattomaan säästöjen käyttämiseen. Tämän takia kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden elinkustannusten kattamiseen tulee osoittaa varoja apurahan muodossa. Vaihtoehtoisesti jatko-oleskelulupien varallisuusvaatimuksia tulee väliaikaisesti alentaa.

Koronasta selviäminen koulutukseen panostamalla

Koronakriisistä selviäminen vaatii panostuksia koulutukseen. Poikkeusolot ovat osoittaneet, että tarvitsemme korkean tason osaamista ja samanaikaisesti aloituspaikkoja ollaankin lisäämässä. Huolestuttavana SYL pitää sitä, että aloituspaikkojen lisäykseen ei ole suunnattu rahoitusta. Samojen resurssien jakautuminen yhä useamman opiskelijan kesken tarkoittaa, että rahoitus opiskelijaa kohden pienenee. Tämä vaarantaa muun muassa ohjauksen ja tukitoimintojen tason sekä niiden saatavuuden. Vuosina 2011–2016 yliopistojen henkilöstö väheni yli 2800 henkilöllä. Henkilöstövähennykset ovat lisänneet opetus- ja tutkimushenkilöstön hallinnollista työtaakkaa ja pirstaloittaneet työnkuvia (Lähde: Koulutuksen rahoitus kuntoon).

Koronatilanne koettelee eri vaiheissa olevia ja eri aloilla opiskelevia opiskelijoita eri tavoin aiheuttaen viivästyksiä opintojen etenemisessä tai tutkinnon valmistumisessa. Tämä voi vaikuttaa yliopistojen rahoitusmallin kautta saatavaan rahoitukseen.

Toisaalta poikkeustila on jo nyt aiheuttanut lukuisille suomalaisille tarpeen uudelleen koulutautumiselle ja oman osaamisen täydentämiselle tulevaisuudessa. Samanaikaisesti työelämän digitalisoituminen on ottanut askeleita eteenpäin, mikä vauhdittaa jatkuvan oppimisen uudistusta. Lausunnossaan julkisen talouden suunnitelmasta 2020–2023 (SiVL 3/2019 vp) sivistysvaliokunta korosti jatkuvan oppimisen merkitystä työn murroksen haasteisiin vastaamisessa ja yleisen osaamistason vahvistamisessa. SYL onkin huolissaan, ettei elinikäiselle oppimiselle ole täsmennetty rahoitusta tämän enempää. Nyt uhkana on, että elinikäisen oppimisen toteutuminen tapahtuu tutkintokoulutuksen kustannuksella. Selvää kuitenkin on, että tutkintokoulutuksen tarve ei ole vähenemässä. Elinikäiseen oppimiseen tarvittavat resurssit eivät saa olla pois tutkintokoulutukselta, sillä molempien tarve kasvaa nykyisestä lähitulevaisuudessa.

Päätoimisen opiskelun turvaaminen

Korkeakouluopiskelijoiden opintotuen ehtoja ja tasoa on heikennetty merkittävästi aiempien kahden hallituskauden aikana. Tavoitteena opintotuella julkisen talouden suunnitelmassa on määriteltä opintoaikojen lyhentäminen, päätoiminen opiskelu sekä tasa-arvoiset edellytykset opiskelulle. Myös sivistysvaliokunta on lausunnossaan SiVL 3/2019 vp pitänyt tärkeänä, että ”panostetaan nykyisten opiskelijoiden valmistumisasteen nostamiseen ja valmistumisen nopeuttamiseen.” SYL näkee opiskelijan sosiaaliturvan nykytilan riittämättömänä näiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Opintorahasta ja yleisestä asumistuesta käteen jäävä osuus keskimääräisten asumiskustannusten jälkeen on noin 150 euroa kuukaudessa. Tämä summa on riittämätön kattamaan elämisen muita kustannuksia. Toimeentulon täydentämiseksi opiskelijan tulee joko nostaa opintolainaa tai hankkia työtuloja. Merkittävin syy opintojen aikaiseen työssäkäyntiin on välttämättömien elinkustannusten kattaminen ja toimeentulon järjestäminen koetaan merkittävimmäksi opintoja hidastavaksi tekijäksi (Eurostudent VI).

Opiskelijan sosiaaliturvaa tulee korottaa tasolle, joka mahdollistaa välttämättömien elinkustannusten kattamisen ilman velkarahaa. Aiheeseen tulee tarttua viimeistään sosiaaliturvan uudistamistyön alkuvaiheissa.

Tällä hetkellä vireillä on asetusmuutos korkeakouluopiskelijoiden ruokailun tukemisen perusteista, jolla esitetään opiskelija-aterian enimmäishintaa korotettavaksi 0,46 eurolla. SYL peräänkuuluttaa, että ateriatukea tulee korottaa samassa suhteessa enimmäishinnan korotuksen kanssa, jotta opiskelijan niukkaa toimeentuloa ei heikennetä entisestään kasvattamalla kuukausittaisia menoja. Asetuksen perustelumuistion mukaan pelkkä enimmäishinnan korotus lisäisi opiskelijan menoja maksuosuutta 17 prosentilla per ateria.

Lopuksi

Urheilun ja liikuntakasvatuksen, tieteen, taiteen sekä nuorisotyön edistämiseen osoitettavien rahapelitoiminnan voittovarojen tuotto on alentunut kehyskaudella edelliseen kehykseen verrattuna. Järjestöt tekevät Suomessa erittäin tärkeää työtä. Mikäli rahapelitoiminnan voittovarojen tuoton alenemista ei huomioida muualla talouskehityksessä, saattaa järjestöjen toimintaedellytykset vahingoittua kriittisesti.

Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry

Tapio Hautamäki
puheenjohtaja

Sonja Raitamäki
pääsihteeri

Lisätietoa:

Sosiaalipolitiikan asiantuntija Jani Sillanpää, 0400787006, jani.sillanpaa@syl.fi